

Шура Т.Б.кандидат економічних наук, доцент,
Українська академія друкарства**КОРПОРАТИВНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ:
ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ЗАГРОЗ**

У період посилення політичної, соціальної та військової напруженості безпечні умови повинні створюватися передусім зусиллями самих суб'єктів господарювання через формування відповідних систем безпеки. Визначено та охарактеризовано ключові підходи до трактування поняття «економічна безпека підприємства». З'ясовано, що термін «корпоративна безпека підприємства» сьогодні недостатньо активно використовується, хоча порівняно з терміном «економічна безпека» є більш ширшим поняттям. Визначено мету та ключові завдання корпоративної безпеки українських підприємств. Сформовано функціональну структуру корпоративної безпеки підприємства. За результатами експертного опитування визначено сукупність ключових зовнішніх та внутрішніх загроз корпоративній безпеці українських підприємств.

Ключові слова: безпека, економічна безпека підприємства, корпоративна безпека, корпорація, загроза.

Вступ. Існування та розвиток підприємства як соціально-економічної системи безпосередньо залежать від умов функціонування, тобто рівня їхньої безпечності. Формуються такі умови не лише завдяки діям державних органів влади чи громадській активності населення, але перш за все шляхом створення відповідних систем безпеки в межах кожного суб'єкта господарювання. Складність систем, їх завдання, ресурсне забезпечення та інші параметри залежать як від виду економічної діяльності, так від рівня агресивності середовища функціонування, але результативність, тобто виконання завдання щодо формування безпечних умов для розвитку підприємства, визначається набутим досвідом та можливістю застосування теоретико-методичних положень. Суттєвою проблемою є як фактична відсутність досвіду внаслідок швидкої зміни умов функціонування, так і неможливість запозичення наукових напрацювань. Отже, важливим стає формування теоретико-методологічного базису забезпечення безпеки українських підприємств.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, зокрема: Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Білько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Козаченко, О. Ляшенко, В. Мунтян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін та ін. Однак доцільно відзначити недостатню увагу науковців щодо визначення поняття «корпоративна безпека» та формування відповідного теоретико-методологічного базису її забезпечення в умовах українських підприємств.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень та розробленні практичних реко-

мендацій щодо забезпечення корпоративної безпеки українських підприємств, зокрема шляхом визначення сукупності ключових зовнішніх та внутрішніх загроз.

Викладення основного матеріалу. Формування безпечних умов розвитку в науковій літературі найбільшою мірою пов'язано з розглядом поняття «економічна безпека підприємства». Водночас щодо трактування сутності цього поняття, то єдність серед науковців відсутня. Здійснене узагальнення дало змогу виділити три ключові підходи. Так, у трактуванні Є. Воробйова, Н. Капустіна, С. Дубецької, Н. Подлужної та ін. термін «економічна безпека підприємства» характеризує стійкість підприємства як соціально-економічної системи, її здатність до саморозвитку та досягнення інтересів. Так, С. Дубецька дає таке визначення: «...стан об'єкта в системі його зв'язків із поглядом стійкості (самовиживання) та розвитку в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, непередбачуваних дій та складно прогнозованих чинників» [3, с. 151]. Інша група науковців, до числа яких можна віднести В. Мак-Мака, А. Кириєнка, С. Ілляшенка, О. Груніна, С. Покропівного, О. Ареф'єва, Т. Кузьменко та ін., схильна трактувати економічну безпеку підприємства як найбільш ефективне використання наявних ресурсів для усунення загроз та досягнення інтересів. Так, у науковій праці О. Ареф'євої та Т. Кузьменко подано визначення економічної безпеки підприємства як «...стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дає змогу підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує йому тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до вибраної місії» [2, с. 54]. Третій підхід нами сформовано за результатами ознайомлення з науковим доробком В. Ярочкіна, А. Могильного, Г. Козаченко, В. Пономарьова, О. Ляшенко, Д. Ковальова та

Т. Сухорукової, які визначають досліджуване поняття як захист підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. У монографії Г. Козаченко, В. Пономарьова та О. Ляшенко економічна безпека підприємства представлена як «...стан, за якого який-небудь суб'єкт (підприємство) знаходиться у становищі надійної захищеності та не підпадає під негативний вплив яких-небудь чинників» [5, с. 114].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що сучасні трактування поняття «економічна безпека підприємства» визначають підприємство як соціально-економічну систему, що перебуває під впливом зовнішнього середовища та внутрішніх змін, пов'язаних із розвитком, потребує захисту, який полягає у діях суб'єктів безпеки стосовно об'єктів безпеки. Вважаємо, що таке розуміння є ознакою чергового етапу наукового поступу у формуванні безпечних умов розвитку для суб'єктів господарювання. Так, у період планової економіки питання безпеки підприємств державної форми власності перебували в полі зору правоохоронних органів. Трансформаційні процеси в національній економіці, які спонукали до виникнення підприємств приватної та інших форм власності, сприяли розумінню того, що бізнес потребує захисту, без якого не лише розвиток, а й функціонування неможливе. Кожне підприємство потребує формування надійних оборонних редутів, що лягає на плечі передусім власника. Держава обмежена у втручанні в господарську діяльність підприємства, а отже, першочергові захисні заходи повинні реалізовуватися з ініціативи і за рахунок самого підприємства.

Можна стверджувати, що вже сьогодні наявні ознаки наступного етапу наукового поступу, який полягає у переході від окресленого вище трактування безпечних умов розвитку підприємств шляхом забезпечення економічної безпеки до їх формування через корпоративну безпеку.

Здійснений науковий пошук дав змогу виявити, що проблемі забезпечення корпоративної безпеки не приділяється належна увага. Так, сьогодні існує лише кілька визначень цього поняття, а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування.

Для прикладу процитуємо кілька визначень корпоративної безпеки, які належать до різних наукових підходів. У науковій роботі П. Кравчука цей термін визначено як «...стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [6, с. 166], тобто автор ставить акцент на важливості захисту бізнесу та ефективному використанні наявних ресурсів. В. Франчук подає корпоративну безпеку як «...стан корпоративної системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів» [8, с. 162], тим самим наголошуючи на важливості формування системи корпоративної без-

пеки для ефективної протидії загрозам. Вважаємо за доцільне процитувати і визначення О. Рудковського: «...стан захищеності стабільного функціонування та корпоративних інтересів підприємства від потенційних і реальних загроз, що досягається шляхом гармонізації та взаємоузгодження його інтересів відповідно до інтересів суб'єктів внутрішнього й зовнішнього середовища» [7, с. 142]. Саме останнє з процитованих визначень можна вважати таким, що відображає сутність саме корпоративної безпеки, зокрема через увагу до досягнення корпоративних інтересів та їх гармонізації, і не тяжіє до відомих визначень економічної безпеки підприємства.

У нашому трактуванні мету корпоративної безпеки можна визначити як досягнення корпоративних інтересів завдяки ефективному використанню наявних ресурсів та здатності організації захисту, що уможливає формування безпечних умов сталого розвитку підприємства.

Беручи до уваги процитовані вище визначення та сформовану мету, можна окреслити сукупність ключових завдань корпоративної безпеки підприємства (рис. 1).

Можна стверджувати, що корпоративна безпека є більш широким поняттям порівняно з економічною безпекою, оскільки визначає необхідність виконання більш широкого кола завдань.

Виходячи із цих міркувань, на нашу думку, функціональна структура корпоративної безпеки повинна складатися з таких складників:

- економічного (полягає у найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів для досягнення корпоративних інтересів);

- фінансового (забезпечує фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність, ділову активність, рентабельність діяльності підприємства);

- кадрового (передбачає забезпечення підприємства працівниками необхідного кваліфікаційного рівня, організацію ефективної системи управління персоналом, застосування мотиваційних механізмів для зростання продуктивності праці, зменшення ймовірності виникнення та мінімізацію втрат через реалізацію загроз, пов'язаних із дією працівників);

- техніко-технологічного (спрямований на забезпечення ефективного використання основних засобів та їх окремих складників, здійснення контролю над фізичним та моральним зносом, застосування прогресивних та конкурентних технологій виготовлення продукції, виконання робіт та надання послуг);

- інформаційного (формує умови захисту інформаційних ресурсів підприємства та створення інформаційно-аналітичного підґрунтя для управління підприємством);

- силового (забезпечує фізичний захист майна та персоналу).

Як під час розгляду поняття «економічна безпека підприємства», так і в подальшому – «корпоративна безпека підприємства», ключове місце займає позиція щодо

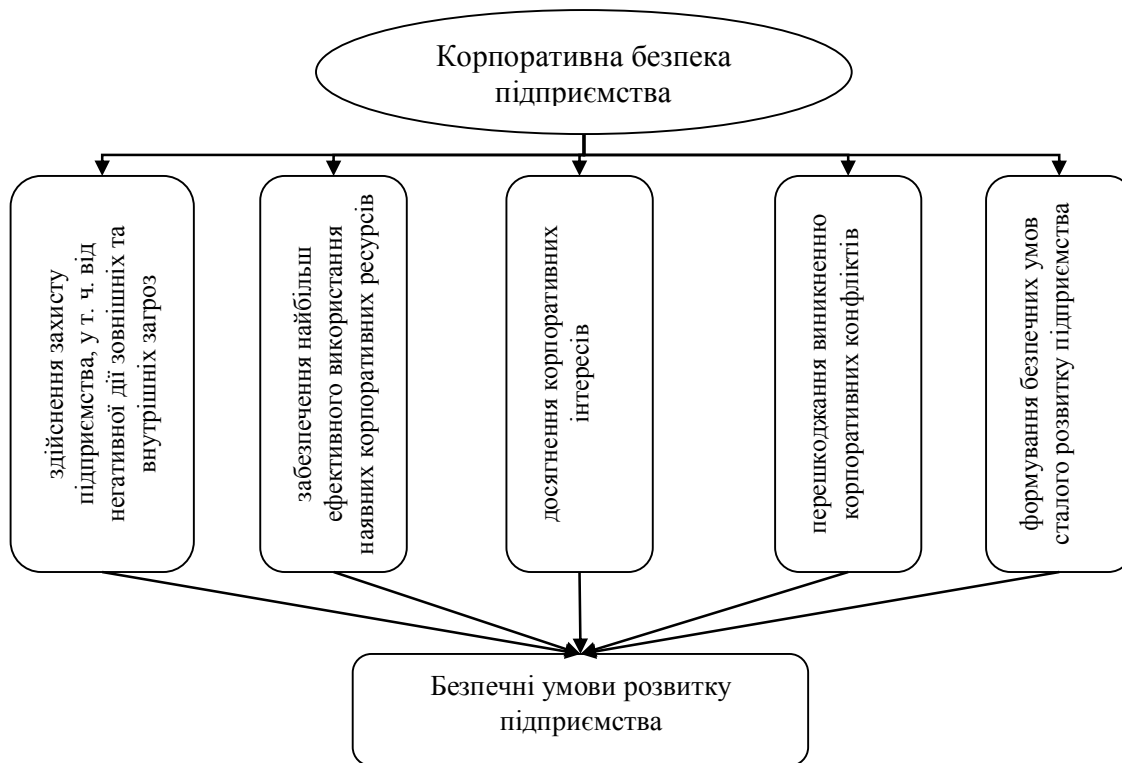

Рис. 1. Завдання корпоративної безпеки підприємства

організації захисту від негативної дії загроз як основа формування безпечних умов розвитку корпорації.

Здійснене узагальнення наукового доробку українських та закордонних учених дало змогу дійти висновку, що узгодженої точки зору щодо суті терміна «загроза» та її впливу на корпоративну безпеку не існує. Було виділено два ключових підходи, перший з яких сформувано в наукових працях С. Покропивного, В. Пономаренко, В. Манілова, М. Дзлієва, О. Ареф'євої й В. Кузьменко [2, с. 63], С. Дубецької [3, с. 152], М.М. Караїм [1, с. 32] та ін., які визначають загрозу як сукупність умов, що негативно впливають на існування певної соціально-економічної системи. Так, у науковій праці О. Ареф'євої та В. Кузьменко [2, с. 63] загроза представлена як «...сукупність умов, процесів, факторів, які перешкоджають реалізації національних економічних інтересів або створюють небезпеку для них та суб'єктів господарської діяльності». Прихильниками іншого підходу можна вважати М. Єрмошенка, В. Белокур, В. Ярочкіна, В. Ячменьову та ін., які ототожнюють загрозу з небезпекою. Так, М. Єрмошенко подає таке визначення загрози: «...конкретна і безпосередня форма небезпеки або сукупність негативних чинників чи умов. Спільною характеристикою для такого підходу є трактування загрози як певної форми небезпеки» [4, с. 112].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що загроза виступає однією з форм небезпеки, сукупністю негативних умов, подій, процесів, чинників зовнішнього і внутрішнього середовища соціально-економічної сис-

теми, тобто підприємства, які призводять до зниження рівня її безпеки.

Необхідно також наголосити, що забезпечення безпеки підприємства можливе лише за умови виявлення та нівелювання дії загроз незалежно від середовища їх виникнення. Різноманіття загроз діяльності підприємства зумовлює необхідність їх теоретичного узагальнення та систематизації за низкою ознак, що дасть змогу швидкого визначення, ідентифікації та оцінки ступеня впливу загрози, а також визначення системи заходів щодо їх нейтралізації, тобто протидії чи адаптації.

Шляхом узгодження точок зору експертів із числа провідних фахівців промислових підприємств та науковців, у колі інтересів яких перебуває проблематика забезпечення безпеки суб'єктів господарювання, нами визначено ключові зовнішні загрози корпоративній безпеці:

- несприятливі макроекономічні умови здійснення господарської діяльності;
- низька купівельна спроможність населення;
- недостатньо ефективна фінансова політика держави;
- недобросовісна конкуренція;
- обмежений доступ до фінансових ресурсів;
- високий рівень політичної, соціальної та військової напруженості.

Внутрішні загрози передусім пов'язані зі специфікою господарської діяльності кожного підприємства, але узгодження думок експертів дало змогу виділити таку сукупність:

- неефективна система корпоративного управління;
- нестача висококваліфікованих працівників;
- недостатність ресурсів для модернізації та оновлення матеріально-технічної бази;
- неналежний рівень корпоративної культури;
- неефективне використання корпоративних ресурсів;
- наявність корпоративних конфліктів.

Визначена сукупність загроз повинна стати інформаційним підґрунтям для формування системи корпоративної безпеки як необхідного складника управління підприємством.

Висновки. Корпоративна безпека підприємства є новим і недостатньо дослідженим поняттям, інтерес до якого продиктований поточними умовами розвитку підприємництва в Україні. Формування системи корпора-

тивної безпеки на українських підприємствах вмотивоване посиленням економічної нестабільності не лише в межах національної економіки, а й на світових ринках, що вимагає зосередження уваги на безпекових аспектах.

Визначена мета, окреслені завдання та запропонована функціональна структура системи корпоративної безпеки спрямовані на формування методологічного базису забезпечення корпоративної безпеки на українських підприємствах. Ідентифіковані ключові зовнішні та внутрішні загрози становлять необхідне інформаційне підґрунтя для вдосконалення управління корпоративною безпекою в умовах кожного підприємства.

Вважаємо що в подальшому доцільно приділити увагу розробленню методологічних засад формування системи корпоративної безпеки українських підприємств.

Список літератури:

1. Антикризисні технології в управлінні економічною безпекою підприємства: монографія / М.М. Караїм, В.В. Мартинів, А.М. Штангрет та ін.; за заг. ред. А.М. Штангрета. Львів: Укр. акад. друкарства, 2016. 250 с.
2. Ареф'єва О.В., Кузьменко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. Київ: Європ. ун-т, 2005. 170 с.
3. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України. Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 травня 2001 р.). Київ: Європ. ун-т, 2003. С. 146–171.
4. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ, 2001. 309 с.
5. Козаченко А.В., Пономарев В.П., Ляшенко А.Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография. Київ: Либра, 2003. 280 с.
6. Кравчук П.Я. Сутність та передумови виникнення поняття корпоративної безпеки підприємства. Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки. № 1. С. 165–170.
7. Рудковський О.В. Формування функцій управління корпоративною безпекою. Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. 2013. № 12(1). С. 141–146.
8. Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 7. С. 161–167.

КОРПОРАТИВНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ: ОПРЕДЕЛЕНИЕ КЛЮЧЕВЫХ УГРОЗ

В период усиления политической, социальной и военной напряженности безопасные условия должны создаваться прежде всего усилиями самих субъектов хозяйствования через формирование соответствующих систем безопасности. Определены и охарактеризованы ключевые подходы к трактовке понятия «экономическая безопасность предприятия». Выяснено, что термин «корпоративная безопасность предприятия» сегодня недостаточно активно используется, хотя по сравнению с термином «экономическая безопасность» является более широким понятием. Определены цели и ключевые задачи корпоративной безопасности украинских предприятий. Сформировано функциональную структуру корпоративной безопасности предприятия. По результатам экспертного опроса определена совокупность ключевых внешних и внутренних угроз корпоративной безопасности украинских предприятий.

Ключевые слова: безопасность, экономическая безопасность предприятия, корпоративная безопасность, корпорация, угроза.

CORPORATE SECURITY OF ENTERPRISES IN UKRAINE: IDENTIFICATION OF KEY THREATS

In the period of increasing political, social and military tensions, safe conditions should be created primarily by the efforts of business entities themselves through the formation of appropriate security systems. Key approaches to the interpretation of the notion “economic security of an enterprise” are defined and characterized. It has been found that “corporate security of the enterprise” is not actively used today, although, as compared with economic security, it is a broader concept. Defined goals and key objectives for the corporate security of Ukrainian enterprises. Formed a functional structure of corporate security of the enterprise. According to the results of an expert survey, a set of key external and internal threats to the corporate security of Ukrainian enterprises was determined.

Key words: security, economic security of the enterprise, corporate security, corporation, threat.